

נשים בזימון**תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מה עמוד א**

משנה/. שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן. אכל דמאי, ומעשר ראשון שנטלה תרומתו, מעשר שני והקדש שנפדו, והשמש שאכל כזית, והכותי - מזמנין עליו. אכל טבל, ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, ומעשר שני והקדש שלא נפדו, והשמש שאכל פחות מכזית, והנכרי - אין מזמנין עליו. נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן. עד כמה מזמנין? עד כזית; רבי יהודה אומר: עד כביצה.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מה עמוד ב

תא שמע: נשים מזמנות לעצמן, ועבדים מזמנים לעצמן, נשים ועבדים וקטנים אם רצו לזמן - אין מזמנין; והא מאה נשי כתרי גברי דמיין, וקתני: נשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנין לעצמן! - שאני התם, דאיכא דעות. - אי הכי אימא סיפא: נשים ועבדים אם רצו לזמן אין מזמנין, אמאי לא? והא איכא דעות! - שאני התם - משום פריצותא.

רש"י מסכת ברכות דף מה עמוד ב

דאפילו מאה כתרי דמיין - לענין חובה, דאין חייבות לזמן, ואם רצו - מזמנין, והוא הדין לשנים. דאיכא דעות - דאף על גב דלענין חובה אינן חייבות; לענין רשות - דעות שלשה חשיבי להודות טפי משני אנשים, דאיכא משום גדלו לה' אתי.

תלמוד בבלי מסכת ערכין דף ג עמוד א

הכל חייבין בזימון לאתויי מאי? לאתויי נשים ועבדים, דתניא: נשים מזמנות לעצמן, ועבדים מזמנין לעצמן. הכל מצטרפין לזימון לאתויי מאי? לאתויי קטן היודע למי מברכין, דאמר רב נחמן: יודע למי מברכין מזמנין עליו.

רש"י מסכת ערכין דף ג עמוד א

מזמנות לעצמן - שלש נשים וכן שלשה עבדים אבל אין שתי נשים או שני עבדים מצטרפין עם (שני) אנשים לפי שיש באנשים מה שאין בנשים ובעבדים שאין הנשים אומרות ברית ואין העבדים אומרים על נחלתנו.

תוספות מסכת ברכות דף מה עמוד ב

והא מאה נשי כתרי גברי דמיין - לענין קבוץ תפלה ולענין כל דבר שבעשרה ואפילו הכי חשיבין להו כשלשה וה"ה לשנים אבל לא מצי למימר כחד דמיין דאין יכולות לזמן דהא קתני נשים מזמנות לעצמן ורש"י פירש כתרי לענין חובה דאין חייבות לזמן ואם רצו מזמנות והוא הדין לשנים.

שאני התם דאיכא דעות - מכאן משמע דנשים יכולות לזמן לעצמן וכן עשו בנות רבינו אברהם חמיו של רבינו יהודה ע"פ אביהן ומיהו לא נהגו העולם כן וקשה אמאי לא נהגו מדקתני מזמנות משמע דקאמר חייבות לזמן וי"ל דנשים מזמנות לעצמן היינו אם רצו לזמן מזמנות וכן משמע קצת הלשון מדקתני בסמוך נשים ועבדים אם רצו לזמן אין מזמנין ועוד דמדמה ליה הגמרא לשנים משמע דחובה ליכא והא דקאמר בריש ערכין (דף ג. ושם) הכל מחוייבין בזימון לאתויי נשים לענין רשות קאמר ולא לענין חובה ונשים צריך עיון אם יוצאות בברכת הזימון של אנשים מאחר שאין מבינות ויש מביאין ראייה שיוצאות מדאמר לקמן סופר מברך ובור יוצא מכאן משמע שאף הנשים יוצאות בבהמ"ז שלנו מיהו יש לדחות אותה ראייה דשאני בור שמבין בלשון הקדש ויודע קצת מאי קאמר אבל אינו יודע לברך אבל נשים שאינן מבינות כלל מצי למימר דלא נפקי והא דאמר' במגילה (פ"ב ד' יז.) לועז ששמע אשורית יצא פרסומי ניסא בעלמא שאני כדאמרין התם (דף יח.) האחשתרנים בני הרמכים מי ידעינן מאי ניהו.

תוספות מסכת ערכין דף ג עמוד א

מזמנות לעצמן - שלש נשים וכן שלשה עבדים אבל שתי נשים אין מצטרפין (לשני) [עם] אנשים לפי שיש באנשים שאין בנשים ובעבדים שאין הנשים אומרות ברית ועבדים אין אומרים על ארץ שהנחלת לאבותינו וצ"ל דרשות הוא לנשים לזמן אבל חיובא ליכא ותדע מדקא מייתי מיניה סייעתא למ"ד בפ' שלשה שאכלו (ברכות מה:): דנשים אם רצו לזמן מזמנין משום דמאה נשים כתרי גברי ואם היו חייבות א"כ קשיא ליה דהא רצו לזמן קאמר ועל זה סמכו נשים שלנו שאינן מזמנות.

רמב"ם הלכות ברכות פרק ה

הלכה א

נשים ועבדים חייבין בברכת המזון, וספק יש בדבר אם הן חייבין מן התורה לפי שאין קבוע לה זמן או אינם חייבין מן התורה, לפיכך אין מוציאין את הגדולים ידי חובתן, אבל הקטנים חייבין בברכת המזון מדברי סופרים כדי לחנכן במצות. הלכה ז

נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן אבל מזמנין לעצמן, ולא תהא חבורה של נשים ועבדים וקטנים מפני הפריצות, אבל נשים מזמנות לעצמן או עבדים לעצמן ובלבד שלא יזמנו בשם, אנדרוגינוס מזמן למינו ואינו מזמן לא לנשים ולא לאנשים מפני שהוא ספק, והטומטום אינו מזמן כלל, וקטן היודע למי מברכין מזמנין עליו ואף על פי שהוא כבן שבע או כבן שמונה, ומצטרף בין למנין שלשה בין למנין עשרה לזמן עליו, והעכו"ם אין מזמנין עליו.

הגהות מיימוניות הלכות ברכות פרק ה הלכה ז

[ה] אמנם יוצאות בברכת המזון שלנו אף על פי שאין מבינות מידי דהוה אבור דיוצא בברכתו של סופר וכן הלועז ששמע אשורית במגילה אמנם הראיות איכא למדחי עיין בהלכות ברכות של מורי רבינו שי"ע כ:

ספר מצוות גדול עשין סימן כז

תנן בברכות (כ, ב) נשים ועבדים חייבין בברכת המזון, ואין מזמנין עליהם (מה, א). ונשים מזמנות לעצמן כדגרסינן בפ"ק דערכין (ג, א ע"ש בתו') הכל חייבין בזימון לאתווי נשים ועבדים דתניא נשים מזמנות לעצמן ועבדים לעצמן, ותימא דברי ששה שאכלו מסיק דנשים מזמנות לעצמן רשות ואומר ר"י דלעצמן דווקא רשות אבל כשאוכלין עם האנשים חייבות ויוצאות בזימון שלנו ואין מברכות לעצמן ופעמים היה אומר ר"י לנשים שלא לברך ויוצאות בזימון האנשים: עי' ברכות פ"ה הל' א, ז, אור"ח פו סעי' א, צט סעי' ו, ז ובהגר"א.

שו"ת מהר"ם מרוטנבורג חלק ד (דפוס פראג) סימן רכז

+עין מרדכי פ' ג' שאכלו רמז קנ"ח וקע"ג וטור אור"ח סי' קצ"ט מביא דעת הר"י כהן ודעת הר"ם שחולק עליו. ה"ר יודא כהן אמר דיכולה אשה לצרף בג' בברכת המזון והביא ראיה מק"ו דירקות ומה מי שאוכל ירקות מצטרף ואף על גב דאם הי' אוכל בפני עצמו הי' פטור מלברך בזימון אשה אם תאכל בפני עצמה לחם חייבת מדרבנן לברך בזימון אינו דין שתצרף לזימון לג' באכילה גמורה ועוד הביא ראיה [מדמספקא] לי' תלמודא (ברכות כ' ע"ב) אי מדאו' או מדרבנן [ונ"מ] להוציא את הרבים משמע דהא פשיטא לן דמצטרפי דאי לא תימא הכי א"כ אדמבעי' לי' אם יכולה להוציא תבעי' ליה אם יכולה להצטרף. והשיב לו מוהר"ם דמה לאוכל ירק שכן בא לידי חיוב דאו' כגון אם אכל כזית דגן תאמר באשה שאינה יכולה לבא לידי חיוב דאו' לעולם ועוד מה לאוכל ירק שכן שלשה שאכלו מצטרפי' לעשרה תאמר בזאת שמאה נשים כאיש אחד דמיין והא דאמר [למה לא] מבעי' לי' לתלמודא גם על זאת השיב דעדיפא נקיט דאי מוציא אחריני א"כ דאו' הוא ופשיטא דיכולה להצטרף אבל אי הוי מבעי' לענין צירוף [הו"א] אבל לא תוציא את הרבים אף על גב דמצטרף.

מרדכי מסכת ברכות פרק שלושה שאכלו [רמז קנה]

[דף מה ע"ב] שאני התם דאיכא דעות מכאן משמע דנשים יכולות לזמן לעצמן וכן עשו בנות ה"ר אברהם מאורלייני"ש חמיו של ר' יהודה ע"פ אביהן ומיהו לא נהגו העולם כן גם רבינו שמחה היה עושה מעשה לצרף אשה [לי'] לזימון ואפילו אם תמצא לומר לא מיחייבא האשה אלא מדרבנן דבעיא היא פ' מי שמתו (דף כ ב) ה"מ לאפוקי אחרים י"ח אבל לצירוף בעלמא להזכרת שם שמים שפיר מצטרפת:

רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף לג עמוד א

נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם. פי' רש"י ז"ל דנשים אינן מצטרפות מתוך כך לזימון ואפי' עם בעליהם מפני שאין חברתם נאה. וקטנים בקטנים שאינם בני דעה מייירי ולפיכך אינן מצטרפין אבל קטן היודע למי מברכין מצטרף כדבעי' למימר קמן (דף מח א). ועבדים מפרש בגמ' (דף מה ב) טעמא משום פריצותא דעבדים דשטופים בזמה הם וכיון שעם האנשים חשודים משום חשש פריצותא כל שכן עם הנשים דאיכא למיחש טפי לפריצות ולכאורה משמע דדוקא הנשים עם האנשים אינן מצטרפות לזימון כדאמרין אבל הנשים בעצמן אם הן שלש חייבות לזמן והכי משמע בגמ' (שם) דאמרין התם נשים מזמנות לעצמן ויש שדוחין ואומרין דכי אמרי' מזמנות לעצמן אינו ר"ל שחייבות לזמן אלא שהרשות בידן רצו מזמנות רצו אין מזמנות וסיוע להאי מלתא מדאמר בגמ' ג' חייבין לזמן שנים רצו מזמנין רצו אין מזמנין ואמרין עלה ת"ש נשים מזמנות לעצמן וכו' ומדפריך מינה גבי שנים רצו מזמנין ש"מ דכמו שזימון הב' רשות ה"ב זימון הנשים רשות:

ונראה למורי הרב נר"ו שחייבות הן לזמן משום דבמסקנא מתרצים בגמ' (שם) שאני התם דאיכא דעות ונראה לומר אף על פי שהן נשים כיון שהן שלש דין הוא שיזמנו דהא איכא ג' דעות אבל בשני בני אדם דליכא ג' דעות לא וכיון דבמסקנא תלין הדבר בדעות מסתמא משמע שהן חייבות לזמן כשהם שלש עוד נראה למורי הרב שהנשים שאינן מבינות לשון הקדש צריכות לברך ברכת המזון לעצמן ואינן נפטרות בברכה ששומעות מהאנשים דמ"ד סופר מברך ובור יוצא זהו כשהבור אינו יודע נוסח הברכה אבל מבין לשון הקדש אבל כשאינו מבין הלשון אינו יוצא וה"נ כיון שהאשה חייבת בברכת המזון ואינה מבינה לשון הקדש אינה נפטרת בברכה ששומעת מהאנשים אלא צריכה לברך ברכת המזון בלשון שהיא מבינה ויש שהיו אומרים שנפטרת בברכה ששומעת מבעלה או מאדם אחר בלשון הקדש אף על פי שאינה מבינה אותו ומביאין ראיה מענין מגילה דאמר' (מגילה ד' יז א) הלועז ששמע אשורית יצא ואילו בשאר לשונות אמרי' שאם שמע אותה בלשון שמבין יצא (שם יח א) כגון גפסית לגפטיים יונית ליונים אבל יונית לגפטיים או גפסית ליונים לא יצא וה"נ אם שומעת בשאר לשונות שאינה מבינה לא יצאה אבל אם שומעת בלשון הקדש אף על פי שאינה מבינה יצאה ואין זה נראה משום דלא דמי הא למגלה דבמגלה הוי טעמא משום פרסומי ניסא וכששומע אותה אשורית הא איכא פרסומי ניסא ולא חיישינן אם היא אינה מבינה אבל ברכת המזון שאינה תלויה בפרסום ודאי צריכה שתבין הדברים:

רא"ש מסכת ברכות פרק ז

סימן ד

ד [דף מה ע"ב] ת"ר נשים מזמנות לעצמן [ועבדים מזמנין לעצמן] נשים ועבדים אם רצו לזמן אין מזמנין משמע הכא דנשים חייבות בזימון ומזמנין לעצמן ותימה שלא נהגו כן י"ל הא דקתני נשים מזמנות לעצמן היינו אם רצו לזמן וכן משמע לשון הברייתא מדקתני בסיפא נשים ועבדים אם רצו לזמן אין מזמנין משמע הא דקתני ברישא נשים מזמנין היינו אם רצו לזמן אבל חובה ליכא וגם מדמייתי מינה גמרא ראייה לנשים משמע דומיא דנשים אם רצו אבל חובה לא והא דאמר' בערכין (דף ג א) הכל חייבין בזימון כהנים ליום וישראלים וקאמר הכל לאתויי נשים לא לענין חובה קאמר אלא רצו לזמן מזמנין ונ"ל ההיא דערכין ע"כ לחיובא הוא דמרבי להו מדקתני הכל חייבין ועוד דומיא דכהנים ליום וישראלים ועוד כיון דנשים חייבות בבהמ"ז או מדאורייתא או מדרבנן למה לא יתחייבו בזימון כמו אנשים ומה שהביא ראייה מסיפא דברייתא רצו לזמן אין מזמנין משמע דרישא נמי רשות קאמר לאו ראייה היא דלעולם רישא חובה קתני וסיפא אשמעינן דאפי' אם רצו מוחין בידם משום פריצותא והא דמדמי להו לתרי בתר דמסיק דעות שאני ויצא מכלל שני אנשים חזרו נמי לענין חובה כשלושה:

ספר האגור הלכות ברכת המזון סימן רמ

נשים חייבות בברכת זימון. פירש הראב"ד שחייבים מן התורה ולדבריו מוציאין אחרים אפילו אם אכל שיעור דאוריית'. אבל התוס' כתבו הך בעיא דנשים מברכות דאורייתא לא אפשוט, הלכך אין מוציאין אחרים. וההיא דאשה מברכת לבעלה מיירי באוכל שיעור דרבנן. וכ"כ הרמב"ם ז"ל שהוא ספק אם חייבות מן התורה. נראה לר"י דנשים יוצאות בזמון שלנו אף על פי שאין מבינין לשון הקודש. וכן סובר ר"ת. ויש לדחות ראייתם. ובנות הר"ר אברהם מאורלינ"ש חמיו של ר"י היו מזמנות לעצמן על פי אביהם ומיהו לא נהגו העולם כן. ורבי' שמחה עשה הלכה למעשה לצרף אשה לעשרה. מרדכי פ"ז ברכ'. ואני המחבר לא ראיתי מעולם נוהגים כך ולא שמעתי מקום שנוהגין כן.

טור אורח חיים הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קצט

...נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן ת"ר נשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנין לעצמן נשים ועבדים וקטנים אם רצו לזמן אין מזמנין משמע דנשים מזמנות לעצמן וחייבות לעשות כן ובאשכנז לא נהגו כן ויש מפרשים כדי לקיים המנהג הא דקאמר נשים מזמנות לעצמן פי' אם רצו אבל חובה ליכא וכן פירש"י וא"א הרא"ש ז"ל פי' דעל כרחך חייבות קאמר דתניא בערכין (ג א) הכל חייבין בזימון וקאמר הכל לאתויי מאי לאתויי נשים והיינו על כרחך לחיובא מדקאמר הכל חייבין. וה"ר יהודה הכהן היה מורה הלכה למעשה להצטרף אשה לזימון והיה מביא ראייה מדבעי תלמודא בפ' מי שמתו נשים בברה"מ דאורייתא או דרבנן וקאמר למאי נפקא מינה להוציא אחרים י"ח מכלל דפשיטא ליה דמצטרפות דאי לא תימא הכי אדמיבעיא ליה אם יכולות להוציא תיבעי ליה אם מצטרפות והר"מ מרוטנבורג השיב על דבריו וכתב שאין מצטרפות והרמב"ם ז"ל כתב נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם אבל מזמנין לעצמם ולא תהא חבורה של נשים עבדים וקטנים מזמנות יחד אלא נשים לעצמן ועבדים לעצמן וקטנים לעצמן ובלבד שלא יזמנו בשם

בית יוסף אורח חיים סימן קצט

ז...ומ"ש שה"ר יהודה כהן היה מורה הלכה למעשה להצטרף אשה לזימון. כן כתב שם המרדכי (ס' קנח) בשם רבינו שמחה וכתב האגור (ס' רמ) שלא ראה ולא שמע מעולם מקום שנוהגים בו כן: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם. הוא בפ"ה (ה"ז) ואף על פי שדבריו כדברי המשנה והברייתא שכתב רבינו בסמוך רצה רבינו לכתוב דבריו כדי ללמוד דאין מזמנין בשם וגם ללמוד דין האנדרוגינוס והטומטום לענין זימון. והטעם שאין מזמנין בשם דהוי דבר שבקדושה וכל דבר שבקדושה לא יהא אלא בעשרה אנשים גדולים ובני חורין:

ב"ח אורח חיים סימן קצט

ז ואדוני אבי הרא"ש פירש וכו' והיינו ע"כ לחיובא מדקאמר הכל חייבין. האריך קצת בלשונו כדי להוציא ממה שפירשו התוספות דריבויא דהכל לענין רשות קאמר ולא לענין חובה ולכן אמר הרא"ש בע"כ דריבויא דהכל לחיובא מדקאמר הכל חייבין ולפע"ד אין כאן הכרח לפירוש דאפילו אם תמצי לומר דריבויא נמי לחיובא קאמר אין זה אלא כשהנשים אוכלות עם הנשים התם ודאי כיון שחל חובת הזימון על הנשים חל ג"כ על הנשים באכילה זו שאוכלות עמהם דדוקא בנשים לעצמן דקמיבעיא לן אם חייבות בברכת המזון דאורייתא או דרבנן לא תקינו רבנן חיוב זימון על הנשים אבל כשסועדות עם הנשים בסעודה יחד חל חיוב הזימון על כל האוכלים אף על הנשים וליכא הכא פריצותא כיון שלא צריך לצרף הנשים לזמן דאיכא שלשה או עשרה אנשים לזמן עמהם ואין צירוף הנשים ניכר וכדכתב הרא"ש גופיה בתשובה הביאו ב"י וכן כתב הסמ"ג בשם ר"י וכן כתב הר"ן הכי נקטינן: וה"ר יהודה הכהן היה מורה הלכה למעשה להצטרף אשה לזימון וכו' דאי לא תימא הכי אדמיבעיא ליה אם יכולות להוציא תיבעי ליה אם מצטרפות... אבל הר"י הכהן שעשה מעשה לצרף אשה לזימון משמע דמצרף אשה לשני אנשים לזימון קשה ממתניתין דאין מזמנין עליהן ואפשר ליישב ולומר דהר"י הכהן לא עשה מעשה אלא לצרף אשה לעשרה לזמון בשם אבל לא לצרף לשלושה והכי איתא במרדכי וזה לשונו ורבינו שמחה היה עושה מעשה לצרף אשה לזמון ואפילו אם תמצי לומר דלא מיחייב האשה אלא מדרבנן דבעיא היא פרק מי שמתו הני מילי לאפוקי אחרים ידי חובתם אבל לצירוף בעלמא להזכרת שם שמים שפיר מצטרפות עכ"ל ומשמע להדיא דמעשה דה"ר יהודה הכהן ומעשה דרבינו שמחה דא ודא אחת היא ומוצא משא ומתן דהלכה אחת לשתיהם נ"ל:

והרמב"ם כתב וכו'. בפרק ה' והביא רבינו דבריו משום סופם שכתב חידוש בדין דנשים ועבדים מזמנים לעצמן ובלבד שלא יזמנו בשם דכל דבר שבקדושה לא יהא אלא ביד אנשים ולא נשים ובני חורין ולא עבדים מיהו להצטרף בעלמא להזכרת שם שמים כתב רבינו שמחה דשרי באשה ומשמע ודאי דהוא הדין בעבד דשרי להצטרף לעשרה להזכיר שם שמים והכי נקטינן:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קצט

סעיף 1

<ב> נשים ועבדים (יא) וקטנים (יב) אין מזמנין עליהם, (יג) אבל מזמנין [ג] לעצמן; ולא תהא חבורה של נשים ועבדים וקטנים מזמנין יחד, ד משום (יד) פריצותא דעבדים, אלא נשים לעצמן ועבדים לעצמם; ובלבד שלא יזמנו (טו) בשם.

סעיף 2

* נשים מזמנות לעצמן, (טז) רשות. * אבל כשאכולות עם האנשים, (יז) חייבות * (יח) ויוצאות בזמון שלנו. הגה: (יט) ה [ג] אף על פי שאין מבינות (הרא"ש ומרדכי ריש פ' ג' שאכלו בשם רש"י).

לבוש אורח חיים סימן קצט

סעיף 1

כבר אמרנו בסימן קפ"ו [סעיף א] שנשים חייבות לברך ברכת המזון, וכיון שחייבות בברכת המזון אם רוצות לזמן הרשות בידן, ויכולות גם כן לזמן לעצמן להוציא אחת את חברתה, אבל לא חייבו אותם חכמים בזימון. ודווקא ברכת הזימון בשלשה אם רוצות יכולות לזמן, אבל בעשר להזכיר את השם אין יכולות, דהזכרת השם הוא דבר שבקדושה וכל דבר שבקדושה לא נמסר אלא לאנשים גדולים ובני חורין^(א). הג"ה ועיין לעיל סימן נ"ה סעיף א'.

סעיף 2

וכשאכולות עם האנשים חייבות בזימון, מגו דחל חובת הזימון על האנשים בסעודה זו חל גם כן עליהן, מיהו אף על פי שחייבות בברכת הזימון אין מזמנים עליהם לצרף אותם להיותם מן השלשה, כגון אם הם שנים אנשים ואשה אחת, שאסרוהו חכמים לזמן יחד, משום שנראה כפריצות לזמן אשה לצרף אותה עם אנשים, ואפילו עם בעלה^(א) אינו נאה לזמן, אבל כשיש שלשה אנשים בלא הן חייבות גם הם בזימון ויוצאות בזימון האנשים, ואף על פי שאינם מבינים ברכת הזימון, וכבר כתבתי למעלה סימן קצ"ג סעיף א' שברכת המזון צריכות שיבינו או יברכו לעצמן בלחש^(ט).

אליה רבה סימן קצט

ג ואפילו עם בעלה וכו'. כתב מלבושי יום טוב [סימן קצט סק"ג] זה לשונו, כתב בדרשות מהר"ש [סימן תלא] שאכל עם אשתו וקרא לאחד שישתה עמו יין לזמן עמו וא"ל שיצא ברכה אחרונה שעל היין בברכת הזן ששמע. ואהא דזימן עם אשתו קשה לי הא רבינו יונה [ברכות לג ע"א ד"ה נשים] כתב אפילו עם בעליהן לא משום דאין (ל) חברתן נאה עכ"ל. ולא ידעתי מאי קשיא ליה, דס"ל כמ"ש הטור בשם הר"י יהודא כהן דהורה הלכה למעשה להצטרף אשה לזימון, והביא ראיה מדבעי הש"ס [כ ע"ב] נשים בברכת המזון דאורייתא או דרבנן, וקאמר למאי נפקא מינה להוציא אחרים ידי חובתן, מכלל דפשיטא ליה דמצטרפות, דאי לא תימא הכי אדמבעיא ליה אם יכול[ו]ת להוציא תיבעי ליה אם מצטרפות ע"כ. ואגב דאתי לידן נימא ביה מילתא, דהב"ח [סעיף ז] כתב על דברי הטור הנ"ל תימא גדולה הא תנן בהדיא [מה ע"א] נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם, ונראה דלא הורה אלא לצרף לי' ולא לג' והכי נקטינן ע"כ. ואישתמטיתיה תשובות מהר"ם מרוטנבורק [דפוס פראג] סימן רכ"ז שכתב להדיא דיכולה לצרף אפילו לג', וכ"כ באגור סימן רמ"ט, ובר מן דין תימא עליו דאי מודה דאסור לצרף לג' א"כ אכתי קשה תיבעי אם מצטרפות לג'. ועיקר תמיה שתמה הב"ח י"ל דר"י הכהן ס"ל דעם בעלה מותרת ובהכי (היתר) [התיר]. וראיתי בדרישה [סק"ה] שתירץ דס"ל דמתניתין הכי קאמר נשים ועבדים וקטנים בצירופין יחד אין מצטרפין משום פריצות דעבדים עם נשים, ועבדים עם קטנים משום משכב זכור עכ"ל. ותמהני דא"כ מאי פריך הש"ס דף מ"ז [ע"ב] ממתניתין על רבי יוסי דאמר קטן המוטל בעריסה מזמנין עליו, הא רבי יוסי מיירי שאינו בצירוף נשים ועבדים יחד אלא עם זכרים בני חורין. עוד יש לי תימא בזה על הב"ח במה שמפרש דברי מהר"ם מרוטנבורק שכתב הטור, הא בתשובה הנ"ל מפורש להיפך, עי"ש כי קצרתי כיון דלא נפ"מ לדינא לדין כי כתבתי לעיל דנהגינן שלא לצרף אשה כלל אפילו לעשרה, ואף דהב"ח פסק לצרף אשה או עבד לעשרה להזכרת השם, לא ראיתי נוהגין כן, וכ"כ האגור סימן ר"מ:

ד שברכת המזון צריכות וכו'. נראה דמתרץ בזה תמיהות הלחם חמודות דף נ"ו [פ"ז אות טו] [ד] דברי רמ"א דהכא ובסימן קצ"ג [סעיף א] סותרין דהתם כתב שצריכין שיבינו עי"ש. ונ"ל דס"ל ללבוש לחלק דאף [ד] בברכת זימון אין צריכין שיבינו מ"מ ברכת המזון צריך שיבינו, וכן פירש הנחלת צבי דברי רמ"א. מיהו צריכין ליתן טעם לחלק ביניהן, ואפשר משום דסמכינן בזה על הפוסקים דס"ל דלעולם אין חיובא בנשים רק רשות, וכיון דאין חיובא פסק כרש"י [הובא ברא"ש ברכות פ"ז סימן ז] ור"י דאף שאין מבינים יוצאים. עוד י"ל דס"ל לרמ"א כמ"ש [שיירין] כנסת גדולה סימן ס"ב [הגהות טור אות א] ועולת תמיד סימן קצ"ג [סק"ב] בשם ברכת אברהם [רסז ע"ב] דדוקא ביחיד שמוציא יחיד, אבל יחיד שמוציא רבים כגון זימון בג' ואחד מוציא לשנים וכל שכן אם הם עשרה בזימון בשם, וכן כי האי גוונא בש"ץ המוציא בתפילתו רבים ידי חובתן לכ"ע אפילו אינן מבינין יוצאין ע"כ. לכן הכא בזימון יוצאין הנשים, ובסימן קצ"ג מיירי כשאין זימון. אלא דמלבוש משמע דאף כשמברכין בזימון בג' אין יוצאין בברכת המזון כשאין מבינין, דהא על זימון קאי וכתב וכבר כתבתי וכו'. גם עיינתי בספר ברכת אברהם גופיה דף (רמ"ז) [רס"ז] [שם] שכתב דנשים לענין זימון כיון שאין מצטרפות הויין כיחיד המוציא יחיד. ועיין לעיל סימן קצ"ג [א"ר] סק"ב כתבתי לנהוג לדינא ולכן קצרתי:

ט"ז אורח חיים סימן קצט ס"ק ב

(ב) נשים ועבדים כו'. - ובמדרכי כתוב שרבינו שמחה עשה כן מעשה להצטרף אשה לזימון אלא דשם מסיק דהיינו להזכרת השם לחוד ולא לשאר זימון אבל דברי ר"י בטור לא משמע לפרושי כן מסידור דבריו והפולוגתא שמבי' ע"ז. ונראה דיש לומר המשנה דאין מזמנין על הנשים פירושו שיתן להם לברך בכוס הזימון דומיא דעד כמה מזמנין פירש"י דקאי על המברך בזימון וא"כ בצירוף שיברך איש עמהם אפשר דשרי ואף על גב דכלל התנא עמהם עבדים וקטנים והני אפי' לצירוף אסור מ"מ בהאי מילת' שוין שלא יברכו בזימון וזה מוכח בפ' מ"ש דשם לא קאי על זימון אלא בלא זימון דהיינו אשה עם בעלה ובעלה אינו יודע ברכת המזון והיא יודעת דע"ז קאי שם הסוגיא אח"כ. ועל זה מספקא לן שם ודייק רבינו יהודה אמאי לא מספקא ליה אם תצטרף לזימון בג' מכלל דפשיטא דמצטרפת לזימון בג' אלא שהיא לא תברך והר"מ ס"ל דלזימון חמור טפי ופשיטא דאפי' לצירוף אסירא אלא להוציא בברכה את בעלה קיל טפי כיון שהוא אינו יודע מספקא לן דוקא כנ"ל. וכאן הביא דעת הרמב"ם ולשונו דאפילו לצירוף אסירי. ועוד י"ל למ"ש ב"י אחר זה בסי' זה בשם הכלבו לענין קטן שמצטרפין אותו לג' דוקא אחד דרובא דגדולי' בעי' ה"נ בנשים דמתני' היינו אם הם הרוב לא יזמן להם איש אחד. אבל לצירוף ב' אנשים והיא השלישית שפיר תצטרף כ"ה דעת ר"י הכהן:

מגן אברהם סימן קצט ס"ק ד

ה א"עפ שאינן מבינים - ומ"מ צריך שיבינו ב"ה כמ"ש סי' קצ"ג (לבוש) ול"ח כתב דרוב נשים מבינין קצת ועמ"ש שם:

ביאור הגר"א אורח חיים סימן קצט

סעיף ז

נשים כו'. עתוס' שם ד"ה שאני כו' וכ"כ בערכין ג' א' ד"ה מזמנות כו' וצ"ל כו' והרא"ש הקשה עליהם הא בערכין שם אמרינן הכל חייבין כו' ודומיא דכהנים ליום וישאליהם ותי' הסמ"ג דשם כשאוכלות עם האנשים וכמשו וצ"ל דמש"ש דתניא נשים כו' וא"כ כשאוכלות עם האנשים חייבות ודוחק ודברי הרא"ש עיקר וכ"כ תר"י ע"ש:

שולחן ערוך הרב אורח חיים הלכות ברכת המזון סימן קצט

סעיף ו

נשים האוכלות עם ג' אנשים שחייבים לזמן חייבות גם הם לזמן עמהם ואם הם שלש ורצו ליחלק לזמן לעצמן הרשות בידם (אם האנשים הם פחות מי' שאינם מזמנים בשם ואם צריכות להבין לשון הקודש נתבאר בסי' קצ"ג). אבל נשים האוכלות בפני עצמן פטורות לזמן ואם רצו לזמן הרשות בידם וה"ה לעבדים ולא תהא חבורה של נשים ועבדים מזמנים יחד משום פריצות העבדים אלא נשים לעצמן ועבדים לעצמן ובלבד שלא יזמנו בשם:

משנה ברורה סימן קצט

(יב) אין מזמנין עליהן - ר"ל אם לא היו רק שני אנשים אין אלו מצטרפין לשלשה שיתחייבו על ידם בזימון משום דאלו אינן בני חיובא בזימון וכדלקמיה בס"ז [ג] ואפילו אם רצו לזמן עמהם ג"כ אין רשאיין וגרע מנשים בעצמן או עבדים שיש להם עכ"פ רשות לזמן וכדלקמיה משום שאין חברתן נאה שיהיה הצירוף של שלשה ע"י הנשים וכן ע"י העבדים שהם פרוצים בזמה ואפילו אשה עם בעלה ובניה ג"כ אין נכון להצטרף מטעם זה:
(יג) אבל מזמנין לעצמן - רשות [ד] וקאי אנשים ועבדים ולא אקטנים דקטנים לאו בני מצוה נינהו לומר שיזמנו לעצמן:
(טו) בשם - דהזכרת השם הוא דבר שבקדושה וכל דבר שבקדושה איננו בפחות מעשרה זכרים ובני חורין בסי' נ"ה:
(טז) רשות - י"ל הטעם [ו] דלא רצו חכמים להטיל עליהם חיוב ברכת הזימון כשהם בפ"ע משום שאינו מצוי כ"כ שיהיו בקיאות בברכת הזימון:

(יז) חייבות וכו' - ואף על גב דנתבאר בסק"ב דאין מזמנין אנשים ונשים ביחד ואפילו רצו משום שאין חברתן נאה [ז] היינו דוקא התם שהאנשים הם רק שנים וחיוב זימון בא ע"י צירוף נשים להכי מנכר צירופן והתחברותן יחד וגנאי הדבר משא"כ הכא מיירי כשיש שלשה אנשים זולתן ואין צריך כלל לצירופן לענין חיוב זימון ולכן אף שהנשים [ח] ועבדים מצטרפין לצאת ידי חובתן בשמיעה מהמברך ולענות אחריו ברכת הזימון אין בזה משום גנאי:
(יח) ויוצאות וכו' - שכמו שהאנשים מוציאים לאנשים כן הם מוציאים לנשים [ט] ועיין בשו"ע הגר"ז שדעתו שאם רצו הנשים להתחלק מחבורת האנשים ולזמן בפ"ע הרשות בידן:
(יט) אף על פי שאינן מבינות - ועיין בסימן קצ"ג במ"ב סק"ה מש"כ שם בשם האחרונים דיוצאות גם ידי בהמ"ז בשמיעה מפי המברך אף על פי שאינן מבינות לשה"ק וכתבנו שם דמ"מ יותר נכון שיאמרו אחר המברך מלה במלה בלחש אם אפשר להם:

ביאור הלכה סימן קצט

* נשים מזמנות לעצמן רשות - ודעת הגר"א בביאורו שהעיקר כהרא"ש ותר"י שנשים מזמנות לעצמן חוב. אך העולם לא נהגו כן:
* אבל כשאוכלות עם האנשים - פשוט דהיינו אפילו אשה אחת:
* ויוצאות בזימון שלנו - ומשמע מדברי היד הקטנה דהיא אסורה לברך ברכת הזימון ולהוציא את האנשים אלא שצריכה לשמוע ולצאת מהזימון שמברכין האנשים:

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן ט

י. אם נשים שאכלו עם שלושה אנשים חייבות לענות בברכת הזימון

בדבר נשים כשאכלו בשלחן עם ג' אנשים, חייבות לענות ברכת הזימון, כמפורש בסימן קצ"ט סעיף ז'. אבל בחול, שליכא ברוב המקומות סעודה קבועה לאכול כולן ביחד, והיא טרודה בעשיית האוכלין ובהגשתן להשלחן לכל אחד, אין כוונתה לישיב לאכול ביחד. וכ"ש כשיש לה ילדים קטנים שמטרידין אותה, ואין לה פנאי לקבוע אכילתה אפילו בפני עצמה, וכ"ש שלא עם אחרים, בחול שכל אחד ממנה באכילתו, שא"כ הא לא שייכא כלל לאכילתו. ומזה נמשך שאף אם אירע לפעמים שגם האשה היה לה פנאי לאכול בקביעות, לא הורגלו הנשים לענות לזימון. אבל על הבעל וודאי מוטל שיקרא לה כאשר היא חייבת, ולא להניח להאינשי לברך קודם שהיא באה להשלחן לברך יחד בזימון, או לכה"פ שתשיב ברוך שאכלנו, ותחכה עד שיגמור המברך ברכת הזן. ובשבת שהכל אוכלין יחד, ואין לשום אחד למחר לברך, מוכרחין לקרוא לה לברך יחד בברכת הזימון. ולא שייך לבקש זכות על הנשים, כי מה יש לה לעשות אם הנשים זימנו בלעדיה, ולא חיכו עליה. אבל הנשים בשבת כשממהרין לברך בזימון, ואין רוצין לחכות על הנשים, וגם אין קוראין להנשים, זה וודאי אסור בשבת, וגם בימי החול הרבה פעמים.

שו"ת שבט הלוי חלק א סימן לח

כבוד קרובי ידיד נפשי הרבני המופלג בתורה ויראה צדיק במעשיו ר' מאיר יהודה הלוי ואזנר הי"ו.

ואשר שאלת, שאלת חכם, דכיון דקיי"ל בסי' קצ"ט דנשים עם הנשים חייבות בזימון ויוצאות ע"י הנשים, וא"כ היאך נתרץ מנהג חסידים ואנשי מעשה, שהולכים בסוף סעודת הבית אל שולחן רבם ומפקיעים בזה חיוב זימון הנשים שחל עליהם כבר, אלו דבריך. ואשיב הנלענ"ד לפי מועט זמני, ואסדר קודם השיטות בקצור ונבא לדינא אי"ה.

הנה דעת התוס' ברכות מ"ה ע"ב דנשים מזמנות רשות, ונראה מדבריהם בין לעצמם, בין עם אנשים, ואפילו עם בעליהם, וכן יראה דעת רש"י שם, אמנם הרא"ש חולק עליהם דמשמעות הסוגיא עירוכין ג' ע"א דחייבות ממש, ומשמע לדידי' אין חילוק בין עם הנשים שנתחייבו ע"ג הנשים בין לעצמן כדמשמע בעירוכין שם מדהביא הגמ' הבריית' דנשים מזמנין לעצמן לרא' על הא דמרבין מהכל חייבין בזימון ואפילו נשים, וזה כוונת הגר"א באו"ח שם, ודברי הב"ח בהשגתו על הרא"ש דחוקים בזה. אמנם להלכה פסק המחבר כדעה שלישית, דעת הסמ"ג עשין כ"ז, דנשים מזמנות לעצמן רשות, ואם אוכלות עם הנשים חייבות ויוצאות בזימון הנשים, ובש"ע הרב בעל התניא הוסיף חדוש דבכה"ג דנתחייבו הנשים עם הנשים הרשות ביד הנשים להחלק לעצמן ולברך לעצמן, ור"ל דכיון דנתחייבו דינם כאנשים דששה נחלקים, ובזה שוב אינם בכלל הדין דנשים מזמנות לעצמן רק רשות, ועכשיו אין נוהגין כן, דזה דוקא כשכל הזימון שלהם רשות בזה לא נהגו נשים עכשיו, אבל כשנתחייבו עם הנשים כבר חל חיוב זימון, ומזמנות לעצמן מן הדין, (ולשון רשות בש"ע הרב בזה קאי על רשות לחלק לא רשות של בהמ"ז), ואם כן היה הדין נותן כשאוכלים ג' אנשים וג' נשים כולם גדולים בסעודה אחת והנשים הולכים לשלחן רבם, שהנשים יזמנו לעצמן מן הדין, והגאון משנה ברורה בשער ציון הסכים לדעת הגר"ז ע"ש, איברא היות אין עושין כן, וגם כשלא נשאר ג' נשים, א"כ מפקע לגמרי הזימון מן הנשאות /הנשאות/ כשאלת כבודו נ"י.

מזה נראה לי שסומכים עצמם על דעת הב"ח שבמג"א סימן ר' ס"ק ב', שכתב בשיטת רב האי גאון, דקודם גמר הסעודה אפילו היו יחד בתחלת הסעודה עדיין רשאי לצאת, והאי דסי' קצ"ג ס"ד מיירי שגמרו סעודתן כאן, ע"ש, וא"כ הכא בנ"ד, שיוצאים קודם גמר סעודה, דהא גומרים סעודתן על שלחן רבם, הרי יש לנו עמודי ברזל הב"ח והמג"א לסמוך עליהם. ונהי דלהלכה לענין אנשים, גדולי פוסקי האחרונים דחו דברי הב"ח מהלכה, וגם קביעות תחלת הסעודה אסור הפקעת הזימון, מ"מ הכא לענין נשים דבלא"ה איכא דעות דגם עם הנשים אינן חייבות מן הדין כנזכר לעיל, בודאי כדאי הם גדולי הפוסקים הב"ח והמג"א לסמוך עליהם, בפרט שהב"ח מעיד דהכי נהיגי עלמא, ועיין במ"ב שכתב דלצורך גדול יש לסמוך על הב"ח, וכנראה דאנשי מעשה האלה, מחשבים זה לצורך גדול.

ואם היינו אומרים דדינא דסימן קצ"ג סעיף ד' דקביעות דתחלת סעודה מחייב הוא דוקא באנשים די ש להם כל דיני זימון בין לעצמן בין עם אחרים, משא"כ בנשים דקילי דעכ"פ לעצמן אינן חייבין, ולא מתחייבי רק מגו דאנשים כלשון הלבוש סימן קצ"ט, בכה"ג לכ"ע רק סוף סעודה קובע, וכיון שהלכו הנשים קודם סוף הסעודה, אין כאן הפקעת חיוב הנשים, אם כנים הדברים היינו מרויחים לישיב המנהג גם לדעת החולקים על הב"ח הנ"ל, אמנם הפרט הזה עדיין צל"ע, אבל מש"כ למעלה נראה פשוט. ידיך קרובך דוש"ת בלונ"ח מצפה לחסדי ה'.